

Acil Durumlara “...miş gibi” hazırlık yapılamaz..

Tüm kurum ve kuruluşlar Acil Durum Eylem Planı'nı (ADEP) hazırlamak ve tatbikatları yapmak zorundadır. İşletmeler; acil durum eylem planının yanında ilave başka planları da hazırlamak zorunda ve bu planların tümü bir nevi acil durum planlarını oluşturmaktadır.

ÖZET

İşyerinin tamamında veya bir kısmında meydana gelebilecek yangın, patlama, tehlikeli kimyasal maddelerden kaynaklanan yayılım, doğal afet gibi acil müdahale, mücadele, ilkyardım veya tahliye gerektiren olaylar “Acil Durum”lar şeklinde tanımlanmaktadır ve konu ile ilgili acil durum yönetmeliği 18 Haziran 2013 tarihinde yayımlanmıştır. Bu kapsamda tüm kurum ve kuruluşlar Acil Durum Eylem Planı'nı (ADEP) hazırlamak ve tatbikatları yapmak zorundadır.

Ancak işletmeler; acil durum eylem planının yanında ilave başka planları da hazırlanmak zorunda ve bu planların tümü bir nevi acil durum planlarını oluşturmaktadır. Acil durumlara ilgili bir işletmede birden çok planın olması karmaşaya neden olmaktadır. Ayrıca işletmelerde yapılan tatbikatların çoğu sadece bina yangın tahliye tatbikatı olmaktadır. Haliyle yapılan bu plan ve tatbikatlar, gerçek acil durum planı ve tatbikatları olmamakta ve acil durumlara gerçek hazırlık yapılamamaktadır. Sonuç olarak işletmelerde iyi bir acil durum planı olsa da uygulamada efektif olamamakta

ve sonuç olarak can kayıpları olmakta ve maddi-manevi ciddi kayıplar oluşmaktadır.

1. GİRİŞ

1 Acil Durumlar Neden Yönetilmelidir

İşletmelerin her yıl ortalama %20'si geniş kapsamlı bir faaliyet kesintisi yaşamaktadır. Büyük bir acil durum yaşayan işletmelerin %50'si faaliyetlerine son vermekte, kapanışların %90'ı ilk iki sene içerisinde gerçekleşmektedir.

Deprem, heyelan, sel, yangın, iş kazaları, trafik kazaları, terör saldırıları ve sabotajlar nedeniyle kurumlar her yıl ortalama 100.000 Dolar kaybetmektedirler. Yaşanan bu afetler ve felaketler can ve mal kayıplarının yanı sıra, geri dönüşü olmayan çevre bozulmalarına da neden olabilmektedir.

Acil durumlarda meydana gelen kayıpların para hanesi hariç, diğer kayıplar asla geri doldurulamaz. Ölmüş bir çalışana bir daha diriltemezsiniz ya da petrol ile kirlenmiş bir denizi, onlarca yıl eski haline getiremezsiniz.

Bu nedendir ki afet ve fela-

ketlere hazırlıklı olmak, acil durumlara yönelik planlamaları yapmak, varsa bu planlamaları tekrar gözden geçirmek ve bunu "Acil Durum Yönetim Sistemi" kavramı açısından ele almak gerekmektedir.

2 Kurumsal Acil Durum Planları

İşletmelerde, yarattıkları etki ve alınacak tedbirlerin derecelerine göre, farklı acil durum planları hazırlanmaktadır. Ancak benzer acil durumlar için değişik isimlerde birden çok acil durum planının hazırlanması işletmelerde karışıklığa sebep olmakta ve gerçekte hiçbiri efektif olarak çalışmamaktadır. Birbirinden bağımsız ama aynı olay üzerine odaklanan planlar farklı kurum onayına gitmekte ve hükümetin farklı birimleri tarafından birbirinden bağımsız olarak denetlenmektedir.

1.2.1 Acil Durum Plan Çeşitleri

Bugün, acil durumlara ilgili olarak yasalara bakıldığında, işletmelerde çok farklı yasal gerekliliklerin mevcudiyeti ile karşılaşırız ve bunların hemen hepsi bir şekilde, işletmelerdeki acil durumlara ilgilidir.

Örneğin işletmeler; 5188 Sayılı Özel Güvenlik Yasası'na göre "Koruma ve Güvenlik Planı", Sabotajlara Karşı Korunma Yönetmeliği'ne göre, "Sabotajlara Karşı Korunma", Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik'e göre "Dahili Acil Durum Planı", İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik'e göre "Acil Durum Planı"ni hazırlamak zorundadır. Peki sabotaj senaryosu durumunda hangi acil durum planı işletilecektir? Acil durum planı mı, sabotaj

planı mı, yoksa sivil savunma planı mı?

Ayrıca, söz konusu raporları hazırlarken, "Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik", "İlk Yardım Yönetmeliği", "Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği" gibi ilave birçok yönetmelik daha kullanılmak zorunluluğu bulunmaktadır.

1.3 Acil Durum Yönetim Sistemi

Ülkemizdeki acil durumu ilgilendirecek birden çok planın bulunması ve dolayısıyla oluşan zorlukları ve karışıklıkları önlemek için tüm acil durum senaryolarını içeren, olayın vahametine göre derecelendirilen, tek bir master planın hazırlanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Tüm bunlar için ise acil durumlarda sistem yaklaşımı gerekmektedir.

İyi bir acil durum yönetim sistemi planlanırken afet öncesinde yapılması gerekenler, afet sırasında yapılması gerekenler ve afet sonrasında yapılması gerekenler göz önünde bulundurulmalıdır ve planlamanın her bir adımı buna göre yapılmalıdır.

1.3.1 Acil Durum Öncesi Planlama

Afet öncesi işin planlama kısmıdır ve herhangi bir potansiyel tehlikenin zararlarını azaltma, müdahale etme ve normal hayata dönmek için gerekli çalışmalar bu aşamada yapılmalıdır. Yani binanın yapısal ve organizasyonel olarak hazırlıkları bu aşamada yapılır.

Ülkemizdeki duruma bakılırsa; en çok "...miş gibi" yapılan kısım burasıdır. Görünüşte tüm kurum ve kuruluşların Acil Durum Eylem Planları vardır ancak neredeyse hemen hepsi gerçek bir durumda işe yaramayacak olan planlardır. Yapısal olarak işletmelere ba-

kıldığında, genelde acil durum kapıları yok ya da olması gerekenden çok uzakta konumlandırılmış (mesela pencereler veya balkon kapıları acil çıkış kapısı olmuş), ya üzerine kilit vurularak çıkış imkansız hale getirilmiş ya da kaçış güzergahları kiler haline getirilerek, acil durumda kullanılamaz halde olduğu gözlemlenmektedir. Organizasyonel olarak bakınca ise çoğu zaman sadece bir ekip kurulmuş olduğu, bu ekiplerin almaları gereken eğitimleri layığıyla almadığı, bazen çalışanın acil durum ekibinde olduğundan haberinin olmaması, acil durumda nasıl koordine olacağını ekibin bilmiyor olması, ekiplerin sadece yangına göre hazırlanmış, diğer acil durumlardan bihaber olduğu durumları ile karşılaşılıyor.

Yapılan tatbikatlar ise çoğunlukla sadece yangın tahliye tatbikatı olup, yönetmelikte istenilen "acil durum tatbikatlarını" temsil etmemektedir. Genel olarak bakıldığında bunun en bariz örneği inşaat-

larda yaşanmaktadır. Birçok taşeronun bulunduğu inşaat alanlarında acil durum planları kağıt üstünde bulunmakta, tatbikatlar layığıyla yapılamamakta, yüksek orandaki işçi değişiminden ötürü ekipler istenildiği gibi yetiştirilmemekte ve sonuç olarak hiçbir zaman işe yaramayan "...miş gibi" acil durum yönetimi yapılmaktadır.

1.3.2 Acil Durum Sırasındaki Eylemler

Acil durum sırasındaki, müdahale aşamasında; can ve malı korumak/kurtarmak için acil durum personeli, donanımı ve kaynaklarını kullanarak kazazede/afetzedeleri tahliye etmek, ihtiyacı olanlara tıbbi bakım sağlamak, kritik işletme hizmetlerinin çalışmasını sağlamak için acil durum eylemlerinin yürütülmesidir.

Ancak realiteye baktığımızda, genelde eylem ile söylemin birbirinden farklı olduğunu görülmektedir. Acil durum planları, acil durumda uygulamak için hazırlanır ve konu ile ilgili yıllık tatbikatlar yapılır.

Yangın senaryosu dışında birçok senaryonun plana uygun olarak yönetilmediği ve aslında birçok acil durum senaryosunun da planlarda eksik olduğu sahada gözlemlenmektedir.

1.3.3 Afet Sonrası Eylemler

Acil durum yönetim sisteminde afet sonrası durum, genellikle iyileştirme sürecidir ve olay sonrası işletme ve çalışanların, normal yaşama dönmeleri ve gelecekte olası tehlikelere karşı korunmalarını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılma sürecidir. Acil durum planlarında genelde bu kısım veya acil durum sonrasında nasıl normale dönecekleri konusunda kavramlar eksiktir. Uluslararası platformlarda bu süreç için genelde “İş Sürekliliği Planları” ayrı olarak hazırlanmakta ve acil durum sonrasında nasıl normale döneleceği hakkında planlar bulunmaktadır. Ülkemizde ise bu tür planlara, global firmalar dışında çok fazla rastlanmamaktadır.

2. Acil Durum Fonksiyonları

Acil durum planlarında, çeşitli fonksiyonların birbirleriyle eş zamanlı ve koordineli olarak çalışması planlanmalıdır. Bunun için acil durumların yönetilmesinde kullanılacak olan acil durum yönetim merkezlerinin oluşturulması, iş kolu ve risk derecesine göre acil durum yönetmeliğinde konu edilen müdahale ekiplerine ilave olarak değişik fonksiyonların ve birimler oluşturulması, acil durumlarda gereken/gerkebilecek tüm kaynakların ayarlanması ve en önemlisi sadece müdahaleyi yapacak

ekibin değil tüm acil durumların yönetiminde görev alacak “Acil Durum Yönetim Ekibinin” oluşturulması gerekmektedir. Nihai olarak acil durum senaryolarında tüm bu birim/fonksiyonların eş zamanlı ve koordineli çalışması gerekmektedir.

SONUÇ

Acil durum yönetimi “yaşayan” bir süreçtir ve sürekli yenilenerek güncel tutulmalıdır. Etkin bir acil durum yönetimi; yönetimin aktif katılımı ve organizasyon içerisinde uzmanlık alanları doğrultusunda rol ve sorumlulukların paylaşımı, etkili bir iletişim, ilgili kişilerin eğitimi, olay öncesi ve sırasında insan dahil gerekli kaynakların tedarik edilmesi, düzenli aralıklarla tatbikatların yapılması, afetin kontrol altında tutulmasını kapsar ve kayıplar hanesindeki zararları minimum seviyede tutar.

ÖNERİLER

Doğa olayları dahil olmak üzere, bizlerin yaptıkları ya da yapmadıkları eylemler afet veya acil durumları meydana getirir. Basit önlemlerle acil durum ya da afetlere karşı güvende olabiliriz. Bunun için acil durumlara hazırlık için konsept acil durum/afet risk yönetimi olmalı, acil durum/afet ile ilgili yapısal ve organizasyonel planlamalar yapılarak hem kurumlarda hem de toplumsal yaşamda acil durum/afet içerikli eğitimler yaygınlaştırılmalı, halk/çalışan bilinçlendirilmeli ve acil durumlar için kurumsal, yasal ve ekonomik kapasite genişletilmelidir. Ayrıca sadece olay sonrasında değil, kurumlar acil durum öncesinde de de-

netlenmeli ve sürekli gözetim altında tutulmalıdır. Ayrıca var olan birden çok acil durum/afet planları yasal olarak birleştirilmeli ve tek bir master planın olduğu tek yönetmelik üzerinde hükümet, üniversiteler ve işçi ve işveren sendikaları olarak çalışılmalıdır.

Potansiyel senaryolara göre önlemlerimizi gözden geçirir ve yenilersek her türlü riske karşı hazırlıklı oluruz.

Yrd. Doç. Dr. Hacer Kayhan

KAYHAN AKADEMİ İş Sağlığı, İş Güvenliği Ve Çevre Danışmanlık ve Müh.Ltd.Şti.

Okan Üniversitesi – İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü Öğr. Görevlisi

A sınıfı İSG Uzmanı - İş Güvenliği Uzman ve İşyeri Hekimi Eğitmeni

Tehlikeli Madde Güvenlik Danışmanı Eğitmeni/TMGD Uzmanı, Çevre Görevlisi

Entegre Yönetim Sistemi Baş Denetçi (OHSAS 18001, ISO 14001, ISO 9001)

KAYNAKLAR

- Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik,
- İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik
- Akaner, M., 2003. Application of ISO 9000 and OHSAS 18000 to A Mining Company, A Case Study, Ankara, s. 215
- OHSAS 18002 Occupational Health And Safety Management Systems-Guidelines For The Implementation of OHSAS 18001
- BS 8800 Guide To Occupational Health And Safety Management Systems